

sorumluluklar gündeme getirir. Aile ve evlilikle ilgili müdahale planında kadının ve erkeğin yetiştiği toplumsal çevrenin onlara aktardığı rol kalıplarının göz önünde bulundurulması gerekir. Müdahale yapan meslek elemanlarının kuramsal ve uygulamalı bir eğitimden geçmesi oldukça önemlidir.

Anahtar Sözcükler: Aile, evlilik, aile yaşam döngüsü, müdahale süreci.

EVLİLİK DANIŞMASI

Marriage Counselling

Aliye MAVİLİ AKTAŞ

Doç. Dr. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Öğretim Üyesi

Yazının Geldiği Gün: 14.09.1999

ÖZET

Bu makale evlilik ve aile danışmasına yönelik pek çok müdahale modelinden birisi üzerinde durmaktadır. Aile ve evlilik ilişkisi karmaşık bir sistemdir. En temel sosyalleştirme aracı olarak ailenin önemli fonksiyonları vardır. Ailenin ve evliliğin içinde bulunduğu yaşam döngüsü birçok yeni problem alanı ve yeni

SUMMARY

This article is focusing on one of the interventions models for marriage and family consultation. Family-marriage relationship is a complex system. As a basic socialization unit, family has many important functions. The role structure of family members, which is imposed by social context, should be taken into account in intervention plan related to family and marriage counselling. Theoretical and practical training of specialists (social workers, psychiatrists, psychologists, etc.) needed to intervene into the situation are very important.

Key words: Family, marriage, family life cycle, intervention process

GİRİŞ

Bu çalışmada aile danışmasının (evlilik danışması-terapisi) temel unsurları ve danışma süreci içinde yaşananlar üzerinde durulacaktır. Herşeyden önce belirtmeliyim ki, günümüzde aile ve evlilik kurumunun profesyonel mesleki yardıma daha fazla ihtiyacı olduğunu düşünüyorum. Gerek psikiyatri kurumları (özel veya kamu) gerekse sosyal hizmet kurumları (aile danışma merkezleri, vb.) mesleki müdahale süreci ve yöntemleriyle ilgili etik il-

keleri netleştirmek ihtiyacındadır. Herşeyden önce meslek elemanları doğru ya da yanlışlarla değil, danışma hizmeti verdikleri ailelerin içlerine sinen, kendilerine uygun çözüm yolları bulmalarında yardımcı olmakla sorumludur.

Çalışmada öncelikle ailenin içinde bulunduğu yapısal ve dinamik özellikler ve ailenin temel fonksiyonları özetlenmiştir. Daha sonra aile tedavisi genel olarak ele alınarak iki boyutlu olarak incelenmiştir. Aile danışma sürecinin ilk aşamasında teşhis tartışılmıştır. İkinci bölümde de çatışmalı evliliklerdeki danışma süreci ele alınmıştır. Hemen belirtmeliyim ki konuyla ilgili uygulamalı ve kuramsal çalışmalarda farklı modeller vardır (Bkz. Turan,1999). Buradaki müdahale yaklaşımının ülkemiz koşullarında uygun bir model olarak değerlendirileceğini umuyorum. Ancak bu modellerin hepsi uygulamadaki fonksiyonelliği ölçüsünde değerlendirilebilir, geliştirilebilir.

1.1. AİLENİN DİNAMİK VE YAPISAL ÖZELLİKLERİ

Türk toplumu ve ailesinin temelindeki insan ilişkilerine yönelik egemen değerler yakınlık, sadakat, karşılıklı bağlılık ve dayanışma olarak belirmektedir. Bu özellik ailenin iç içe ya da kaynaşmış olduğunu göstermektedir. Bu aileler bir yere ait olmayı, özerkliğe yeğleyen; bağımlı duyguyla mantığı ayırmayan; yakınlarından çok şeyler bekleyip duygusal tepkiler gösterebilen kişiler olarak görülürler.

Türk ailesinin ilginç bir özelliği olan bu aşırı içiçeliğine ek olarak çok yapılandırılmış bir düzeni de vardır. Bu

durumda aile üyelerinin statü ve sorumlulukları normatif sistem tarafından belirlenmiştir. Ancak normatif beklentilerin duygu ve davranışları yönlendirmediği ya da yetmediği durumlarda, aile üyeleri aşırı iç içeliğe ya da kaynaşmışlığa da yönelerek bireysel benliklerini grup (aile) benliği içinde yok edebilirler.

Gerçekte geleneksel ailede ayrışmışlık ve kaynaşmışlık alanları epeyce belirgindir. Eşler arasında cinsel rol ayrımı oldukça belirgin olup, duygusal ifade ve iletişimde sınırlılıklar vardır.

Eşlerin birbirleriyle iç içe olmaları durumunda geniş aileleriyle de iç içeliği görmek mümkündür. Çekirdek aile sınırlı bir bütün olmaktan ziyade geniş aile sisteminin içine yerleşmiş ondan ayrışmamış bir yapı arz eder. Evliliğin kuruluşu iki ailenin arasında bir bağ olarak görüldükçe eşler bağlılıklarını kendi kurdukları aileye aktarmakta güçlük çekebilirler. Ancak bu durum her zaman için sorun yaratmaz. Kendi ailesiyle ilgisini iş ve konut açısından sürdürmek durumunda olan erkek için bu sorun yaratmaz. Ancak kendi annesini yanında bulamayan kadın bu bağımlılığını çocuğuna yöneltebilir.

Sonuç olarak günümüzde aile yapımız normlarla beslenen rol ve yetki dağılımları açısından belirgin ve ayrışmış bir yapıya sahiptir. Ancak normatif beklentilerin dışına çıkan duygusal ilişkiler ve kişisel beklentiler açısından sınırları belli olmayan ayrışmamış, benliklerarası kaynaşmaya müsait bir yapısı vardır. Bu noktada normların aile ilişkilerini düzenlemesi durumunda aile içi ilişkilerde sorun olmayabilir (Kadın ve

erkek çocuk için). Ancak kültürel normlar (cinsiyet ve kuşaklar arası sınırlara ilişkin) zayıfladıkça (benimsenme açısından) ortaya çıkan boşluk aile içinde çatışma alanları yaratabilir.

Bu durumun patolojiye neden olup olmayacağı her zaman kesin değildir. Kendine özgü nedenlerle normları benimsemeyen ve uymayan aileler bu sorunlarını içlerine sindiriyorlarsa sorun olmayabilir. Ancak sosyal değişimin kurbanı olan, normların sağladığı sınırlardan yoksun olan ailelerde temel ayrışım kaynağı ortadan kalktığı için, bireyler kendilerine düşen görevleri yerine getiremeyebilirler. Bu durumdaki aileler, ansızın kuralları açık bir oyunla karşı karşıya kalırlar. Hangi yeni kuralları işleteceklerini de bilmedikleri gibi, bu kurallarla ilgili alış-veriş ve iletişim becerilerini de geliştirememişlerdir.

Sonuç olarak günümüzdeki ailelerin hepsinde her ne kadar yapısal sorunlar ya da semptomlar yoksa da otorite, güç ve statü ilişkilerinde aşırıya varabilen bir bulanıklık ve hızlı değişim söz konusudur. Aynı zamanda duygusal bağlılık yani bütünleşme düzeyi de oldukça yüksektir. Aile üyelerinin her yeni durumda yeni çözümler üretmek için iletişim ve pazarlığa girmeleri gerekebilir. İç içeliğin yoğun olması durumunda çatışma alanlarının fazla olması beklenebilir.

1.2. AİLENİN FONKSİYONLARI

Aile temel bir sosyal grup olarak, önemli fonksiyonları olan bir birliktir. Bu fonksiyonlar şu şekilde özetlenebilir.

1. Aile kurumu, aileyi oluşturan kadın ve erkek arasında toplumun oluşturduğu bir cinsel ilişki ortamı oluşturur.

Birey kendi kendine yeterli, bütünüyle bağımsız bir varlık değildir. Bireyin kişiliği diğerlerinin yardımıyla gelişmektedir. Birey tabiatı gereği çeşitli ihtiyaçlarını yardımlaşma ve işbirliği ile karşılayabilen sosyal bir varlıktır. Bireyin bu "tam olmayışı" kavramı bizi iki cinsin bir araya gelmesine götürmektedir. Gerçekte kadın ve erkek birbirlerine muhtaç varlıklardır. Kadın ve erkek tabiatı gereği birbirinin eşi olmakla beraber, kişiliklerinin tamamlanması için bir birlik içinde biraraya gelip birbirleriyle bağlanabilirler. Karşı cins farklı fonksiyonlarıyla birbirlerinin kişiliklerini tamamlayan bir özelliğe de sahiptir. Bu fonksiyonlar arasında en önemlisi üremeyi temin eden kadını ve erkeği bir arada tutan cinsel arzuların tatminidir.

2. Aile ekonomik işbirliğinin ve iş bölümünün sürdüğü uygun bir ortamdır. Çeşitli toplumlarda değişik biçimlerde ortaya çıkan bu işbirliği eşleri birbirine bağlamakla kalmaz, toplumun devamını sağlayan, neslin bakılıp büyütülmesini sağlar.

3. Yeni doğan çocuğun potansiyelinin geliştirmesi eğitimi ve yetiştirilmesi ana-babanın çocuklarını eğitim ve geliştirme fonksiyonuyla ilgilidir.

4. Aile, yetişmekte olan bireye içinde yaşadığı toplumun kültürel mirası ve değer sistemini aktarmakla da sorumludur. Günümüz ailesi bu fonksiyonunu diğer sosyalleştirici kurumlarla paylaşarak yürütür. Kitle iletişim araçları, okul ve okul öncesi eğitim kurumları, arkadaş ve akran grupları, referans grupları gibi gruplar aile-

nin fonksiyonlarını destekleyici unsurlardır.

II. AİLE TEDAVİSİ YA DA AİLE DANIŞMASI

Aile tedavisinde (sağaltım) bugüne değin yapılan çalışmalarda psikoanalitik kuram önemli bir destek kaynağı oluşturmaktadır. Bu alanda en sık kullanılan psikiyatri çalışmalarında (American Handbook of Psychiatry – Bowen, 1976) temel ilke gerilime neden olan duygusal gerilimin (emotional tension) ve buna neden olan iç dünyayla (intrapersonel) ve kişilerarası (interpersonel) güçlerin çatışmasının ortadan kaldırılmasıyla sağaltımın mümkün olacağı ifade edilmektedir. Gerçekte duygusal gerilime neden olan unsur akıl ve duygular arasındaki çatışmadır.

Bowen (1976) çalışmalarında bireyin iki ben'i olduğunu ve bu benlerden birinin tutarlı ben (solid self) dış etkilere karşı dayanıklı olduğunu, bunun yanı sıra yalancı ben (pseudo self) in ise daha dayanıksız olduğunu (kalıtsal ve biyolojik kökeniyle) ifade etmektedir. Bazı kişiler yalancı benlerine yıllar boyu egemen olmayı başardıkları halde, bazıları başaramazlar ve duygusal olan (çoşku) akla egemen olur. Amerikan psikiyatrisine göre ikili ilişki değersizdir. Üçlü ilişki daha dengelidir. Yani ana-baba-çocuk denge için zorunludur. Ancak Bowen bu açıklamasını yaparken Freud'un oedipal döneme dayandırdığı üçgeni kastedmediğini özellikle vurguluyor. Ona göre ana-baba-çocuk üçgeninde dengeyi bozan iki temel süreç vardır. Çoşkusal gerginlik ve yalancı ben'in egemen

olması. Bu durumda akıl devreden çıkmış ve bireyler birbirlerine sadece gergin duygu ve çoşkularını yansıtmaya başlamışlardır. Yani savaş başlamıştır.

Amerikan aile tedavisine yönelik psikiyatrinin özünde temel prensip bu otomatik işleyişi durdurmak, akli egemen kılmaktır. Bu noktada aile tedavisi, (şeytan kovucu olarak adlandırıldığı durumlar vardır) karı kocayı karşısına alarak pasif ve yansız bir tutumla, seanslar içinde çiftin birbirlerine karşı geliştirdikleri birçok olumsuz duyguların farkına varmalarını sağlamaya çalışmaktadır. Bu tür yaklaşım, aile üyelerinin birbirlerine yönelik saldırgan ve suçlayıcı tutumunu değiştirerek gerilimi azaltıp aile içi dengenin yeniden kurulmasını sağlamaktadır. Ancak bu noktada "tedavi sürecinde gerginliğin düzeyini düşürmek tek başına yeterli midir?" sorusu her zaman için göz önünde bulundurulmak durumundadır. Çünkü açık ve sıcak tartışmaların geçmesi demek herşeyin düzene girmesi anlamına da gelmemelidir. İçten içe yaşanan soğuk savaş var olan çatışmanın devam ettiğinin, ve ne zaman ve ne biçimde karşımıza çıkacağına da belirsizliğine işaret eden bir yapı arzedebilir. Çünkü ataerkil bir ailede sosyalleşmiş otoriteren bir eş (koca olma ihtimali yüksektir) bencilliğine egemen olup özveride bulunabilecek midir? İşte ailenin tedavisi ve iyileşmesi bu soruların aydınlatılmasıyla da yakından ilgilidir, ya da itaatkarlıkla örtüşmüş olarak tanımlanan bir birey (kadın olma ihtimali daha yoğun) sinsi ve öç alıcı faaliyet ve davranışlarına devam ederken gerçek bir sağaltımdan ya da tedaviden söz etmek mümkün mü? Evlilik ilişkile-

rinde adeta süs bitkisi gibi yetiştirilen, korunan, kollanan ama baskılanan bir kişinin kaktüse dönüşmesi de mümkündür (Aktaş, 1996, 91-99).

II.1. AİLE'NİN TEŞHİSİNDE SOSYOLOJİK VE PSİKOANALİTİK KAVRAMLAR

Aile teşhisinde sosyolojik ve psikoanalitik bakış açısının birleştirilmesinin gereği üzerinde durmak istiyorum. Sosyolojik yaklaşımda aile üyelerinin etkileşim kalıpları, küçük grup analizi, rol teorisi güvenli bir bakış açısı sağlayabilir. Bu noktada aile yaşantısı sürecinde tek bir bireyin içsel çatışmalarını ele alarak bu bütünlüğü sağlamanın güçlüğü ortadadır. Çünkü aile tedavisinde psikiyatrist , psikolog veya sosyal hizmet uzmanlarının tek bir kişiyi ele alarak iyileştirmek üzere verdikleri çaba, zaman içinde diğer üyeler ve grup dinamikleri ailenin etkileşim kalıpları ve rol dağılımı göz önüne alınmadığında ailenin dağılmasına neden olabilir.

Aile teşhisinde, ilişkilerin çok boyutluluğu üç ana alt sistem olarak sınıflanabilir:

1. Evlilik (eşler arası) iletişim sistemi
2. Ebeveyn-çocuk iletişim sistemi
3. Kardeşler veya çocuklar arasında iletişim sistemi.

Bu üç alt sistem etkileşim kalıplarının çokluğundan oluşmuştur. Karı koca-, ana-baba çocuk ve çocuklar arasındaki etkileşim kalıpları.

Sosyolojik bakış açısı içinde aileyle ilgili önemli bir teşhis kavramsallaştırması da, ailenin çeşitli gelişim aşamalarıyla ilgili küçük bir sosyal organizasyon olması temeline dayanır. Sosyologlar ailenin yaşam döngüsü üzerinde, sosyal hizmet uzmanları da ailenin farklı gelişim dönemlerinde karşılaştıkları yaşam görevleri üzerinde konsantre olurlar.

Bu noktada birbirleriyle ilişkili çeşitli aşamalardan söz etmek gerekir. Birinci aşama karı - kocanın kendi çekirdek ailesinden farklı kendi aile formlarını oluşturma çabası içinde olmalarının beklendiği aşamadır. İkinci aşama, çocuk yetiştirme ve eğitmeyle ilgili görev ve sorumlulukların yer aldığı aşama, üçüncü aşama da çocukların evden ayrıldığı eşlerin yeniden başlangıçtaki karı-koca haline döndükleri aşamadır.

Bu aşamaların her birisinde birbirini tamamlayan ve iki temel amaçın varlığından söz etmek gerekir. Şimdiki içinde bulunulan andan hoşnut olma ve gelecek için hazırlanma.

Aile yaşam döngüsünün her aşamasında evlilik ilişkisinin (seks, ekonomik alan ve güçlendirici ego fonksiyonları) yeniden ele alınarak desteklenmesi gerektiğini düşünüyorum. Çünkü bu alanların yoğunluğu ve içeriği her bir aşamada farklıdır.

Tablo 1- bu boyutlardaki etkileşim kalıplarını ve bunların herbir aşamadaki farklı özelliklerini göstermektedir. Tablodan da görüleceği üzere her bir aşama ailenin kriz dönemlerinde farklı geçiş ve etkileşim özellikleri gösterir ve aile yardımı ve tedavisi sürecinde bu özelliklerin göz önünde bulundurulması gerekir.

TABLO 1: EVLİLİK YAŞAM DÖNGÜSÜ İÇİNDE FARKLI AŞAMALARDAKİ ETKİLEŞİM KALIPLARI

Bütünleştirici Destek İhtiyacı	Çocuk Doğmadan Önceki Evlilik İlişkisi	Evlilikte Çocuk Yetiştirme Fonksiyonu	Çocukların Ayrılması Durumunda Evliliğin Fonksiyonu	Yeniden İkili Yaşam ve Fonksiyonu
Bireylararası Etkileşimin Yeniden Yapılanması	<p>1. Ebeveynlerin yerine birbirleriyle ilgili yakınlaşma isteği ve ihtiyacı.</p> <p>2. Patolojik olmayan düzeyde kendi yaş ve durumlarına yönelik içgörü kazanma.</p> <p>3. Birbirlerine ilgi ve güven duyma.</p> <p>4. Ortak ilgilerin paylaşımıyla ilgili güven.</p>	<p>1. Eşlerin çocuklarla ilgili yakın işbirliği sağlayacakları bir alan oluşturmaları.</p> <p>2. Çocuklarla ilgili sorumlulukları ve ilişkileri doğrultusunda bireysel özgürlüklerin sınırlanması ve bununla ilgili ortak bir zemin oluşturma.</p> <p>3. Birbirlerine ilgi ve destek gösterme.</p> <p>4. Çocuklar ve günlük yaşamla ilgili ortak bir alan paylaşma ve bununla ilgili güven duygusu.</p>	<p>1. Çocukların ayrılması dışında diğer duygulara ve birbirleriyle ilişkilere yeniden uyum.</p> <p>2. Çocukların ayrılmasıyla ilgili eşlerin birbirine destek vermeleri.</p> <p>3. Birbirlerine gösterdikleri ilgi ve destekle ilgili güven duymaları.</p> <p>4. Çocukların ayrılması sonucunda ortaya çıkan ortak yaşamda ayrı günlük aktivitelerle ilgili yeni uyum ve bunları paylaşmaları.</p>	<p>1. Eşlerden birinin kaybı durumunda yeni uyaran ve uyum kapasitelerinin desteklenmesi ve uyumunun devamlılığı.</p> <p>2. Patolojik olmayan gerilmenin ortaya çıkmasına izin verme.</p> <p>3. Yeni ilgi ve bakımla ilgili güvenliği ihtiyacılarında değişiklik.</p> <p>4. Eşin kaybı ile ortaya çıkan ortak ilgilerin azalmasına izin verme.</p>
Seksüel Alan	<p>5. Biyolojik tamamlamada uyumun devamı.</p> <p>6. Deneyimin sosyal kabulü.</p> <p>7. Sosyal kabule çiftlerin etkisi.</p> <p>8. Eşlerin kendini yeniden üretme konusunda birbirine destek ve önbiği taahhüdü.</p>	<p>5. Biyolojik tamamlanmada daha büyük uyum.</p> <p>6. Deneyimin sosyal kabulü.</p> <p>7. Sosyal kabule çiftlerin etkisi.</p> <p>8. Üreme yoluyla kendini gerçekleştirme.</p>	<p>5. Eşlere karşı cinsteki çocukların cinsiyet gelişimlerini sağlamaya ilişkin destek</p> <p>6. Yaşantı ve deneyimlerinin sosyal olarak kabulü.</p> <p>7. Sosyal kabule çiftlerin etkisi.</p> <p>8. Ailenin büyümesi, torun sahibi olma.</p>	<p>5. Psikolojik yaşlanmaya bağlı olarak desteklerin azalması.</p> <p>6. Deneyimlerin sosyal olarak kabulü.</p> <p>7. Deneyimlerin kabulüne eşlerin etkisi.</p> <p>8. Kendi çocuklarının da çocuk sahibi olma gerçeği.</p>

Ekonomik Alan	<p>9. Eşin iş yaşamına katılımı sonucunda ev içi ve ev dışı işlerin dağılımı konusunda anlaşma.</p> <p>10. Ev içindeki ortak yaşantıyla ilgili görev alanlarının eşler arasında paylaşımı.</p> <p>11. Kadının kazanma gücü aracılığıyla ekonomik güvenliğinin sağlanması.</p>	<p>9. Çocuk yetiştirmeyle ilgili olarak yeni görev dağılımı.</p> <p>10. Ev içindeki ortak yaşantı alanlarının paylaşımı.</p> <p>11. Çocukların bakım ve yetiştirilmesiyle ilgili ekonomik harcamaların paylaşımı.</p>	<p>9. Görev dağılımında yeni değişikliklerin yapılması.</p> <p>10. Ev içinde çocuklar olmaksızın yeni ortak alanların paylaşımı.</p> <p>11. Çocukların yetiştirilmesiyle ilgili ekonomik harcamaların azalması, ekonomik güvenliğinin artması, yeni ortak ilgililerin oluşturulması.</p>	<p>9. Emekliliğe hazırlık ve yeni görev dağılımı.</p> <p>10. Aile alanının daralmasını kabul.</p> <p>11. Emeklilik yaşına bağlı olarak yeni iş bulmadaki sorunlar dolayısıyla ekonomik güvenliklerin azalmasını kabulde yardım.</p>
Bütünleştirici Destek İhtiyacı	Çocuk Doğmadan Önceki Evlilik ilişkisi	Evlilikte Çocuk Yetiştirme Fonksiyonu	Çocukların Ayrılması Durumunda Evliliğin Fonksiyonu	Yeniden İkili Yaşam ve Fonksiyonu
Ego Gücü Alanı	<p>1. Eşlik rollerini öğrenmede yardım.</p> <p>2. Bireyselliklerini ifade özgürlüğüyle birlikte kimlik duygularının devamına yardım.</p> <p>3. Sosyal olarak uyumlu savunma sistemlerinin devamı konusunda yardım.</p>	<p>1. Ebeveynlik ve buna bağlı olarak değişen eşlik rolleriyle ilgili yardım.</p> <p>2. Çocuklarla ilgili sorumluluk ve görevleri karşısında kendi bireyselliklerini ve kimliklerini gerçekleştirme özgürlüklerini destekleme.</p> <p>3. Sosyal olarak kabul edilebilir savunma ve uyumları konusunda destek</p>	<p>1. Her iki alanda değişen rollerin öğrenilmesine yardım.</p> <p>2. Bireyselliklerin ve kimliklerini ifade özgürlüklerinin devamına yardım.</p> <p>3. Sosyal olarak kabul edilebilir savunma mekanizmalarının azalması ve ölüm arzusuyla ilgili suçluluk duygularına tolerans geliştirmeye yardım.</p>	<p>1. Eşlerden birinin ölümü ve ölümden sonraki yaşama hazırlık değişen eşlik rollerini öğrenmede yardım.</p> <p>2. Birbirlerinin özgürlükleriyle ilgili bireysellik ve kimliklerinin sürdürülmesine yardım.</p> <p>3. Sosyal olarak uyumlu savunma-lara ek olarak ölüm duygularıyla ilgili suçluluk duyguları tolerans geliştirmeye yardım.</p>

Kaynak: Pollak O., "Family Diagnosis Model", *Social Service Review*, V. 34, N. 1, 1960, p.25.

Sağlıklı evlilik ilişkisinde, evliliğin farklı yaşam döngüsü ve gelişim süreçlerinde, eşler arası ilişkinin doyumlu tatminkar olması beklenir. Ancak diğer bireyler arası ilişkide olduğu gibi eşler arasındaki ilişkide de olumsuzluklar yaşanabilir. Sözgelimi eşler kendi anababalarından psikolojik olarak ayrışarak bireyselliklerinin gelişiminde yakın ilişkilerinin sağlanmasında başarısızlığa uğrayıp yardım ihtiyacı içinde olabilirler. Bu arada birbirlerine seksüel açıdan doyum sağlamak da başarısızlığa uğrayabilirler. Ev içindeki sorumlulukların ve iş dağılımının paylaşımı da başarısızlık kaynağı olabilir. Eşler birbirlerinin savunma sistemlerini de tahrip edebilirler. Bu alanlardaki başarısızlıklar semptomların artmasına neden olabilir. Terapinin her bir çeşidi evli çiftler tedavisine yardım etmektedir.

Eşlerin yeni yaş dönemleriyle ilgili birbirlerini kabul ve yakınlıkta başarısızlığa uğramaları onların ebeveynleriyle ilgili çözümlenmemiş oedipal bağlarının devam etmesinden kaynaklanmaktadır. Seksüel alandaki başarısızlıklar masturbasyon veya teşhircilik gibi ilkel doyum kaynaklarına yönelmeye neden olabilir. Gelişim süreci içinde patolojik olmayan gerilemeye müsaade etmemek eşlerin fiziksel ve psikolojik yaşlanmalarına bağlı olarak kendileri hakkında içgörü kazanmalarının da önüne geçen bir unsur olabilir. Bu durum onların hem iç dünyasıyla ilgili, hem de bireylerarası ilişkileri açısından olgunlaşmasını engelleyici bir unsurdur.

Eşlerin yaşlarıyla bağlantılı olarak içinde buldukları yaşantıda doyum sağlayamadığı bir durum içinde olması, onların hem iletişim hem de işbirliği açısından ikili bir kuşatılma (double bind) ve engellenme içinde olduğunu düşündürmektedir. (Pollak, 1960)

Eşler arasındaki iletişimin gelişimiyle ilgili sıkıntıların bir bölümü kültürel değişim süreci içinde ego idealleri ve sosyal rol talepleriyle arasındaki uyumsuzluktan kaynaklanmaktadır. Eşler arasındaki fonksiyon bozukluğu ikincil doyum kaynakları tarafından da doyuma ulaşmamıştır. Eşler arasındaki iletişim kalıplarında dört temel fonksiyon bozukluğu eşler arasındaki uyumsuzluğun kaynağı olmaktadır (Tablo 2).

Günümüzde kadın ve erkeğin aile içindeki sosyal rollerinde bazı değişiklikler ortaya çıkmıştır. Sözgelimi artık kadın ve erkek ailenin ekonomik yüklerini aynı şartlarla paylaşarak yürütmektedirler. Bu noktada ev içinde cinsiyete dayalı rol ayrımcılığı yerini paylaşmaya ve işbirliğine dayalı sosyal rollere bırakmıştır. Ancak erkek eş karısı ne kadar kendisi gibi ev dışında çalışsa da ev içindeki sorumlulukların büyük bir bölümünün (bulaşık yıkama çocukların bakımı vb.) karısına ait olduğunu düşünür. Erkek eşler kendi benlik imajlarını ev içinde herhangi bir sorumluluk üstlenmeksizin sürdürmeye çalışırlarsa bu durum aile içinde çatışma alanları yaratacaktır.

TABLO 2: ETKİLEŞİM KALIPLARINI TEŞHİS ETMEDE İKİLİ KUŞATMA ŞEMASI

Semptomların Ortaya Çıkışı	Fonksiyon Bozukluğunun Doğası	Etkileşimin Sürdürülebilmesi ve Gelişimiyle ilgili Sıkıntılar
	1. Her iki tarafın karşılama güçlüğü	I.1. Eşlerin birbirinden ziyade dışardan diğer kişilerden arzu ettikleri ya da bekledikleri desteği karşılama.
	2. Tek taraflı karşılama güçlüğü	2. Eşlerin birbirleriyle ilişkisinin yalnızca birisinin fedakarlığı ya da istismarı pahasına sürmesi.
	3. Her iki tarafın karşılıklı zararı	3. Her iki eşin birbirlerinin ölüm arzularına bağlı olarak karşılıklı olarak zarar görmeleri veya bu isteklerinin yarattığı suçluluk duygusu.
	4. Tek taraflı zarar	4. Eşlerden birinin arzu ve istekleriyle ilgili suçluluk duygusu veya karşısındaki ölüm arzularından doyum sağlamayla ilgili suçluluk duygusu. II. Kültürel değişmeye bağlı olarak ortaya çıkan bütün fonksiyon bozukluklarıyla ilgili olarak ego ideallerinin sosyal rol beklentilerine uyma güçlüğü veya yetersizliği.

Kaynak: Pollak O., "Family Diagnosis Model", *Social Service Review*, V. 34, N. 1, 1960, p. 19-31.

Tablo 2'de 1 ve 2. Bölümlerle ilgili sıkıntılar evin erkek eşi tarafından sorunla karşılanmaktadır. Sözelimi erkek eş bir yandan karısının ekonomik desteğinden hoşnut olurken bir yandan da eşin dışarıdaki sorumluluğuna paralel olarak, kendisinin ev içindeki yeni sorumluluk alanlarından ve rol yüklenmelerinden

rahatsız olmaktadır. Bu çelişkiler eşlerin evlilik ilişkisinden ve yaş dönemleriyle ilgili doyum alanlarından uzaklaşmalarına neden olabilmektedir.

Eşlerin ego idealleri ve rol beklentileriyle ilgili çatışmaların, bu alanda yardımcı olan aile terapistlerini ve danışmanlarının yardımında da

güçlükler oluşturmaktadır. Sözelimi dışarıda çalışmasından dolayı oldukça fazla masküline (erkeksi) role sahip olmaya başlayan bir hanımı kendi cinsel kimliğinden hoşnut ve barışık bir tarza ulaştırmak ta oldukça zordur. Erkek eşin güçlendirilmesi de aynı şekilde birçok sıkıntılar yaratmaktadır.

Bu çerçevede aileye yardım etmekle sorumlu meslek elemanının (psikiyatrist, sosyal hizmet uzmanı, psikolog) aşağıdaki aşamalarda özetlenen bir yardım planı oluşturması önerilebilir.

1. Evlilik ilişkisi fonksiyon bozukluğunun yönü, içeriği ve boyutlarını ortaya koymak.
2. Günümüzün koşullarının ego idealleri ile sosyal rol beklentileri arasındaki uyum yoksunluğuyla ilgili gerilemiş veya körelmiş, ikincil kazançları tanımlamak. Sözelimi, meslek sahibi olan kadının çalışması onu ekonomik açıdan "özgürleştirmiş" olabilir. Ancak ev içinde kadın tarafından yerine getirilen roller ya ücretli olarak tutulan bir kadın (gündelikçi) tarafından yerine getirilmektedir ya da erkek eş yardım etmektedir.
3. Kültürel değişmeye bağlı olarak ortaya çıkan yeni ego ideallerini biçimlenmesini veya eşlerin yaş ve dönem özellikleriyle bağlı olarak ortaya çıkan çelişkilerini anlamak.

II-2. ÇATIŞMALI EVLİLİKLERDE VE EŞLERDE DANIŞMA

Evlilikte ve eşler arası iletişim çatışmalarıyla ilgili danışma hizmetlerinde insan davranışlarını düzenlemeyle ilgili tedavi edici terapötik ça-

balara ek olarak, sosyal bilimlerle ilgili yeni bilgi kaynaklarına, biyoloji ve dinamik psikolojinin desteği ve katkısına gerek vardır.

Profesyonel yardımın ve danışma hizmetinin belirli özellikleri vardır. Herşeyden önce bu hizmet profesyonel olarak yeterli bilgi donanımına sahip meslek elemanlarıyla ve bu konuda uygun iletişim becerisi ve deneyimiyle yürütülmek durumundadır. Bu danışma hizmetinin temelinde, insan kişiliğinin motivasyonun gelişimi ve değişimiyle ilgili dinamiklerin farkında olma ile, sosyal ve kültürel faktörlerin birey üzerindeki etkileriyle, evlilik iletişim kalıplarına yansımalarını çok iyi tahlil etme becerisi vardır. Bu temel bilgilere ek olarak danışma hizmeti veren kişinin de, kendi tutum ve davranışları hakkında da sağlıklı bir içgörü kazanmış olması gerekir. Çünkü danışma hizmeti veren kişinin (meslek elemanının) tutum, davranış ve değerleri de en az danışan eş grubu kadar danışma sürecinde etkili unsurdur. Konuyla ilgili yapılan çalışmalarda profesyonel meslek elemanının "kendilik kavramının", değer sisteminin, danışma süreci içinde oldukça etkili olduğu üzerinde durulmaktadır (Mudd, Goodwin, 1958, 171-175). Danışma hizmetiyle ilgili yapılan hazırlıkta profesyonel meslek elemanlarının "kendilik bilgisi" olarak tanımladıkları çerçevenin çok iyi tanımlanmış olması gerekir. Bu, meslek elemanlarının kendi tutum ve evlilikle ilgili rol beklentileri, etik ve ahlaki değer sistemleriyle ilgili farkındalıklarını gerektirir. Bu arada meslek elemanlarının kendi cinselliklerinin psikolojik ve biyolojik unsurları hakkında içgörü sahibi ve kendi cinsel kimlikleriyle barışık ol-

maları gerekliliğini vurgulamak istiyorum.

Philadelphia evlilik danışma kurulu ve aile çalışmaları 50 yılı geçkin bir dönemdir çatışma içindeki evliliklerle ilgili çalışmalarını sürdürmektedir. Bu merkezin ilk yıllardaki çalışmalarında, evliliğin iki kişi tarafından yürütülen bir kurum olduğu ve danışma sürecinde ki bütün müdahale ve yardımların her iki eşle birlikte yürütülmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu dönemde merkeze başvuranların % 75'ine iki çift bir arada danışma hizmeti verilmiştir. Evliliğin kurumsal ve yasal bağlayıcılığı dışında aralarındaki iletişim kalıplarıyla ilgili yaşananlar ve karşılıklı olarak (iki eşin) ihtiyaç ve beklentileri, birlikte yürütülen görüşme sürecinde ele alınmıştır.

Bu süreçte (danışma sürecinde) çiftlerin iletişim kalıplarında ve çevresel koşullarda değişme yapmalarını sağlamak esas alınmıştır. Çiftlerin birbirlerinden doyum sağladıkları ve doyumsuzluklarının olduğu alanları ortaya koyarak yeni denge durumlarına kavuşmalarına çalışmıştır.

Evlilik danışmasının amacı her iki eşe de yardım etmektir. Yardım sürecinde eşlerin danışmayı veren profesyonel meslek elemanı ile ilişki sürecinde, uygun ya da uygun olmayan duyguları, evlilikle ilgili tutum ve beklentileri ve tepkileriyle ilgili farkındalık alanının genişletilmesine çalışılır. Bu alanların evlilik etkileşiminde yarattığı problem alanlarının ele alınarak uygun çözüm yollarına ulaşılması sağlanır.

Danışma sürecinde eşlerin intrapsişik (içsel) çatışma alanlarından çok (bunlar daha çok bireysel

terapinin ilgi alanı içindedir) eşler arasında karşılıklı etkileşim sürecinde yaşananlar üzerinde yoğunlaşılır. Etkileşimle kastedilen, günlük davranış kalıpları, stres durumları, sözlü ve sözsüz iletişimdeki sorun alanları, anlaşma ve anlaşmazlık yaratan rol, değer ve amaçlardır.

Evlilik danışmasıyla ilgili deneyimler göstermektedir ki, her bir eş, evlilik ilişkisinde yalnızca kendi ihtiyaçlarını tatmin etmek üzere geliştirdiği genel davranış kalıplarıyla değil, diğer insanlara tepki verme ihtiyacından kaynaklanan bir tarzda tutum geliştirmektedirler. Bu çerçevede eşin seçimi süreci bile, çok farklı düzeylerdeki (bilinçli yada bilinçli olmayan düzey) motivasyona bağlı olarak bazı çözümlenmemiş çatışma ve çocukluk ihtiyacına bağlı olabilir. Şayet evlilik ilişkisinde ihtiyaçlar tatmin edilemez veya karşılanamamış olursa, bireyler alışageldikleri tarzda çatışma alanları veya tahrip edici (evliliği) unsurlar devreye sokabilirler. Bu çatışma alanları veya unsurlar eşler arasında kendileri için anlamlı bir iletişim ortamı geliştirmeyi engeller. Bu durumda, eşlerin evlilik süresince kendi bireysel kimliklerini zenginleştirici unsurlardan mahrum olmalarına neden olur ve eşlerin bireysel streslerinin artması da evlilik birliğinin dağılmasını teşvik edebilir.

Bu düzeydeki bir psikolojik danışma, insan motivasyonunun ve çatışmalarının anlayışıyla ilgili dinamik psikiyatri ve sosyo-kültürel alandaki önemli kavramların kullanıma gerçeğine dayanmaktadır.

Danışma verenin rolü ve amaçlarıyla ilgili temel odak, her bireyin kendi potansiyeli, açık ve bilinmeyen deneyimleri, insan ilişkileriyle ilgili ola-

rak kendisine acı veren güçlük ve davranışları hakkında farkında olmasını sağlamak ve her bir bireyi gelişme doğrultusunda motive ederek bu sorun alanlarıyla varolan başatme potansiyelini harekete geçirmektedir. Danışma sürecinde müracaatçının anksiyeteye başederek gerçekçi bir oryantasyonla seçim sınırları, neyi arzu ettiği ve yaşayabileceği hakkında içgörü geliştirmesi mümkündür.

Philadelphia evlilik konseyi danışmanları çeşitli evlilik danışma biçimleri geliştirmişlerdir. Bu çalışmalarında eşlerin ayrı ayrı danışmanlar yerine ikisinin de aynı danışmana gitmesinin daha yararlı olduğu üzerinde durulmaktadır. Aynı danışma sürecinde eşler ortalama haftada 50 dakikalık bir görüşmeye giderler. Ancak eşlerden birisi tek başına müracaat etmişse kendisine eşiyile birlikte görüşme yapılabileceği de söylenir. Birlikte yürütülecek seanslar eş ve danışmanın ortak kararıyla belirlenir. Daha sonraki yıllarda, evlilik danışma merkezi çok az vaktada iki eş birlikte danışma hizmeti vermiştir. Danışma sürecinin başlangıcında iki eşin birlikte olması tercih edilmiştir. Bu arada sürecin başlangıcında eşlere kadın ve erkek danışmanlar tarafından evlilik grup danışmanlık hizmetinden de yararlanabilecekleri söylenmektedir. Bazı durumlarda eşlerin birlikte bir tek danışmandan hizmet almalarının daha yararlı olabileceği de belirtilmektedir. Bu yolla eşlerin birbirinin kişiliği ve davranış kalıpları ile tahrip edici olumsuz yönler hakkında direkt bilgi edinmeleri şansı vardır. Bu arada eşlerin birlikte danışma hizmeti almaları onların iletişim sürecinde işbirliği yaparak birbirlerini dinlemeyi,

anlamayı öğrenmelerini sağlamada uygun bir atmosfer yaratmaktadır. Danışmaya gelen çiftler, danışma sürecinde önyargılı olmayan, açık, empatik bir iletişim tarzını da öğrenme- yaşama imkanı bulabilirler.

Ancak bazı danışma süreçleri de eşlere kendi iletişim tarzları hakkında çok az içgörü ve aydınlanma sağlayabilir. Bu noktada danışma sürecinin başlangıcında eşlerin birlikte gelmeleri ve ilişkilerini yürütme konusundaki motivasyonlarının oldukça etkili olduğunu söylemek istiyorum. Eğer eşlerin her ikisi de danışma sürecine birbirine yakın bir motivasyon ve istekle katılırsa, iletişim kalıpları hakkında aydınlanma potansiyelleri de oldukça yüksek olur.

Hacettepe Üniversitesi Aile Hizmetleri Uygulama ve Araştırma Merkezinde (AHUM) yaptığım iki aile görüşmesinde de eşlerini de çağırdığım görüşmelerim oldu .Eşlerle birlikte yapılan görüşmelerde iletişim sorunlarından en az bir tanesi üzerinde anlaşma sağlanabildi.

Danışma Süreci

Evlilik danışmasında eşlerin danışmanlarına ve hizmet veren kurumlara başlangıçtan itibaren güven duymaları bu süreçten yararlanmalarında belirleyici bir unsurdur. Bu güven danışma veren kişinin güvenilirliği ve eşlerin her türlü duygu ve düşüncelerini, tutumlarını özgürce ifade etmeleriyle de devam eder. Eşler, eşleri olmadığı zaman danışmanlarıyla paylaştıkları konular hakkında kendi onayları olmadan eşlerine bilgi verilmeyeceğinden de emin olmak isterler. Evlilik görüşmelerin-

de bu danışmanlar açısından çok temel bir etik kuraldır.

Evlilik danışma sürecinde eşlere "evliliğin özgeçmişiyile ilgili bir form ve şu anki uyumlarıyla ilgili bir form doldurtulabilir ya da bunlar görüşme sürecinde kaydedilir.

Aile özgeçmiş formu ya da bilgileri, eşlerin ilk ilişkileri ve deneyimleriyle ilgili biyografik bilgileri kapsar. Bu bilgiler şu anki evliliklerinde yaşadıkları bazı sorunların tespitine de yardımcı olabilir.

Eşler arası uyum formu da, eşlerin birbiriyle ilgili duygularını, birbirleriyle işbirliği yapma potansiyellerini, anlaşmazlık alanlarını, ev içindeki görev ve sorumluluk dağılımını ve geçmişte yaşadıkları problemleri çözme biçimlerini öğrenmede olumlu bir referans kaynağı olabilmektedir. Bu süreçte eşlerle yapılan görüşmede eşlerin evlilikleriyle ilgili karşılıklı duyguları, birbirlerinden farkında olmaları ya da olmamaları, birbirlerine benzer ya da farklı duygularını öğrenme şansı olabilir. Eşler birbirlerinden ayrı olarak evlilikleri üzerinde farklı bakış açıları da kazanabilirler. Önemli olan bu farklılıklarla birlikteliğin sürme potansiyellerini farketmeleri ve bunları benimsemeleridir.

Evlilik danışma süreci içinde, danışman eşlerin yerinde olan bağlılık ihtiyacını karşılama ve bunu yönlendirmede sorumluluk alır. Eşlerin ihtiyaçlarını öğrenmek ve bunlarla ilgili yardım etmek esastır. Danışma sürecinde eşler kendi duygu ve tutumlarını ortaya koymak kadar karşı tarafın problemleri tutum ve davranışları hakkındaki görüşleri ile onların bu konudaki görüşleriyle yüzleşmek

durumundadır. Eşlerin problem durumlarına getirdikleri çözüm önerileri görüşme sürecinde ortaya çıkar.

Eşlerden ister birisi, ister her ikisi danışma için gelmiş olsun, danışma sürecinin başında haftada 1 günlük (50 dakikalık) bir görüşmeye katılma gerektiğinde (eğer tek kişi geliyorsa) birlikte gelme ve danışmanla işbirliği konusunda anlaşma yapılması sürecin devamlılığı ve eşlerin aktif katılımı açısından oldukça önemlidir.

Evlilik danışma hizmetleri eğer bir sosyal refah dairesi tarafından (gö-nüllü ya da resmi) sağlanıyorsa hizmet ücretlerinin ailelerin ödeyebileceği düzeyde olması gerekir. Bu ücreti ödeyemeyenler ancak acil yardıma ihtiyaç duyanlar için de bir fon oluşturulmalıdır. Görüşme ücretlerinin seans başına belirlenmesi uygundur. Görüşme süreci 3 ay ile 2 yıl arasında olabilir. Evlilik danışma sürecinde ortaya çıkan intrapsisik problemlerle ilgili olarak danışman eşi bireysel tedavi ya da danışma hizmetine yönlendirebilir. Bu aşamada diğer eşin danışmaya devam etmesi mümkündür. Bu durumda iki eşin de bireysel yardımdan ayrı olarak birlikte görüşmeye devam etmesi de mümkündür.

Evlilik danışma ilişkisinin başlangıcında sağlanan anlaşma ve kararlar sonucunda danışma sürecine geçilir. Danışma sürecinde temel odak evlilik sürecinde (şimdi ve burada ile ilgili) yaşanan ve bilinçli olunan unsurlardır. Bu noktada bilinçsiz ve geçmiş dönemdeki unsurların ancak bir veri tabanı olarak kullanılması esas olmalıdır. Kanımca evlilik devamlılık ve bütünlük içinde yaşanan bir süreçtir. Elbetteki evliliğin ilk yıllarında yaşananlar ve eşlerin gele-

cekle ilgili amaç ve beklentileri de oldukça önemlidir. Çünkü eşlerin yaşadıkları ilk deneyimlerinin bir bölümü onların halihazırdaki mevcut güçlüklerinde etkili unsurlar olarak kendini gösterebilirler. Çözümlememiş ya da ertelenerek göz ardı edilen bazı yaşantılar şu anki iletişim kalıpları üzerinde etkili ise danışma sürecinde eşlerin ilk önceki deneyimleriyle şimdiki eş ilişkilerini birbirinden ayırt etmeleri sağlanmalıdır. Böylesi bir ayırım ve farkındalık onların şu anki durumlarına uygun daha rasyonel ve duyarlı tepki biçimleri geliştirmelerini sağlayacaktır.

Bu aşamada eşlerin aralarındaki cinsel ilişkiyi (nicelik ve nitelik açısından) yapılandırılmış formlara kaydetmeleri de sağlanabilir. Eşlerin eğitim düzeyi düşük ise bu konudaki sorunlar danışman tarafından sorulur ve kaydedilir. Ancak ülkemizde bu alanla ilgili sorunlara cevap almada sınırlar olduğunu düşünüyorum. Herşeyden önce birçok müracaatçı ya da eş bu alanla ilgili bilgi verebilecek bir kavramsal birikime sahip olmadığı gibi, cinsel alan sıklıkla mahrem ve gizli (özel) kalması gereken bir alan olarak ele alınmaktadır. Geçen yıl konuyla ilgili yaptığımız araştırmada (Söylemez-oğlu ve ark., 1988, 18) bu konuda ciddi sıkıntılar yaşadığımızı söylemek istiyorum.

Eşlerin birbiriyle ilgili duygularını, tutumlarını, rollerini açıklamaları ve problem olanlarıyla ilgili yaklaşımlarını ortaya koyma-konusunda yapılan psikolojik destek, onların eşleriyle ilgili içlerine sinen iletişim biçimlerini geliştirmelerine yardımcı olan önemli bir destek kaynağıdır. Bu çerçevede eşlerin beyan ettikleri,

ihtiyaçları, bunları karşılama ve karşılama kapasitelerinin, bunlara ilişkin yaklaşımlarının ortaya konmasıyla birlikteliğin devamı ya da bitmesine karar verilebilir. Ancak eşlerin çocuk sahibi olmaları ya da çocukla ilgili gelecek kaygıları ve sorumluluklarla ilgili endişeler bu sürecin herhangi bir kararla neticelenmesini engelleyici bir unsurdur. Bu noktada danışmanın aile için belli amaçlar ve kararlar alması kesinlikle söz konusu değildir.

Danışmanın temel sorumluluğu eşlerin hangi boyutla ilgili (çocuk yetiştirmeden, kendi aralarındaki, aile ve arkadaş gruplarıyla ...vb.) olursa olsun aralarında, belli ölçülerde dengeli ve güvenilir, sınırlarının farkında oldukları etkili bir iletişim ve etkileşim ortamı yaratabilmelerini sağlayabilmektir. Bu noktada danışman her bir eşin bireysel dinamiklerini ve kapasitelerini, aralarındaki iletişim kalıplarını çok iyi anlamak ve tanımlamakla sorumludur. Eşlerin birlikte görüşmeye katılmaları ve görüşme sürecindeki aktiflik ve açıklıkları, kaygıyı tolerans eşiklerinin yüksek olması birbirlerine düşmanlık geliştirmelerini engelleyici olmaktadır. Her iki eşte danışmana duydukları güven daha önce hiç kimseye paylaşmadıkları duygularını paylaşmaları için elverişli bir zemin yaratmaktadır. Eşlerden birinin ciddi patolojisi varsa (psikolojik yardıma ihtiyaç anlamında) birlikte görüşme ve danışma imkansız olabilir. Bu durumda birlikte danışma diğer eşin kendilik imajını zedeleyeceği için mümkün değildir. Ancak normal koşullarda birlikte yürütülen danışma, eşlerin aralarında iletişimi zenginleştirir. Kendi etkileşim tarzını öğrenerek iletişimlerinde engelleyici ve

sorun alanlarını görmelerini sağlar. Eşlerin birbirlerinin ihtiyaçlarını karşılıklı olarak ifade etmeleri (negatif pozitif ve ilişkileriyle ilgili) bir anlamda gerçeklikle ilgili test imkanı tanır. Bu süreçte paylaşılanları daha önce birbirlerine ifade etmemiş olabilirler. Bu durumda eşlerin birbirlerine aitlik dışına çıkarak birbirleriyle paylaşan iki ayrı birey haline gelmelerine de yardım edilmiş olur. Danışmanın her bir eşin, incindikleri, hayal kırıklığına uğradıkları, boyutları paylaşmalarına onların kendisine (danışman) güveni zedelemeyecek tarzda ifade etmelerini sağlamanın eşlere birbirlerinin duygu, tutum ve davranışlarıyla ilgili uygun ve gerçekleri yorumlar yapmalarını için uygun bir zemin oluşturur.

Danışmanın her iki çifti de sosyal ve evlilik ilişkisi üzerine yoğunlaştırması, birbirleriyle ilişkilerine çok fazla özdeşim yapması ve aralarındaki yoğun kaygının ortaya çıkmasından kaçınması da eşlerin birbirleriyle ilişkilerini düzene sokan önemli bir unsurdur. Bu yolla görüşme sürecinde ortaya çıkacak olan transferans ve kontrtransferansta uygun bir düzeyde tutulabilir.

Eşlerle birlikte yürütülen danışma seanslarının iki ya da üç haftası sürecin sonlandırılması için ayrılmalıdır. Bu süreçte eşlere ayrıca birlikte yürütülen anlamlı bir duygusal paylaşım ortamının sonlandırılmasıyla, ayrılıkla ilgili çatışmaların da paylaşılması gerekir. Kayıp, ilişki istemekle ilgili suçluluk, yalnız olarak sorunlarla başetmede yetersizlikle, özgür olma duygusu ve yeni keşfedilen güçlü yönler üzerinde durulmalıdır.

Tedavcinin yetenek ve koşullarının ailelerin sorunlarını başarıyla çözüp

çözmeye yetip yetmeyeceğini içtenlikle cevaplandırması gerekir.

Tedavci kendisine şu soruları sormalıdır:

- Yardım isteyen bu çiftler için ben uygun bir tedavci miyim?,
- Kendimi bu kişilerin sorunlarıyla başedebilecek düzeyde görüyor muyum?,
- Aile veya çift bende ne tür duygular uyandırıyor?,
- Karşımdaki çifte empati gösterebiliyor muyum?

SONUÇ

Sonuç olarak aile danışmanlığı hizmeti ailenin içinde bulunduğu sosyo-kültürel koşullardan bağımsız düşünülmemelidir. Danışman bireyin içinde bulunduğu koşulların ona aktardığı rol yüklenmeleri ve etkileşim kalıplarını anlamadan ve tanımlamadan yardım sürdürebilmeye başarılı olamaz. Ancak metin içinde değinildiği gibi danışma sürecinde eşler kadar danışmanın da kendilik imajının sağlıklı olması gerekir. Burada danışmanın yeterlilik koşulları ayrıntılı olarak tartışılmamıştır, ancak son sözü de danışmanın yada tedavcinin yeterlilik koşullarıyla ilgili söylemek istiyorum. Aile tedavisi verecek olan bütün meslek elemanlarının hem kuramsal hem de uygulamalı (süpervizyonla başlayan) eğitim sürecinden geçmesi gerekir.

Eşlerin bu çelişkili duygularıyla yüzleşmesine yardım edilirken onların kendi sorunlarıyla yüzleşmeleri de sağlanmış olur. Bu noktada eşlerin birbirleriyle ilgili bütünlük ve iletişim potansiyellerinin de artmış olduğu ve

sonun başlangıcına geldikleri görülebilir. Sonun başlangıcı diyorum, çünkü, sorunları ve kendileri hakkında kazandıkları içgörü onların birbirleriyle iletişimlerini, beklentilerini yeniden yapılandırmalarını gerektirir.

KAYNAKLAR

AKTAŞ, Aliye Mavili, **Aile İçi Şiddet ve Önleme Yolları**, Ankara: 1997.

BOWEN, M., "Theory in the Practice of Psychotherapy". in: **Family Therapy; Theory and Practice**, Guerin. (Ed), New York: Gordner Press, 1976. p. 42-90.

MUDD, E., H. M. Goodwin, "Marriage Counseling" **Psychotherapy**, Ed: J. L. Moreno. V. 3. New York; Grune Straton Inc, 1958, p. 171-175.

POLLAK O., "A Family Diagnosis Model", **Social Service Review**, V. 34, N. 1, 1960, p. 19-31.

SÖYLEMEZOĞLU, Ü., A. AKTAŞ, R. AKTAŞ, Y. ERMIŞ, G. CESUR, "Ben Olmadan Biz Oluyoruz" **Hürriyet Gazetesi**, 28 Aralık 1998.

TURAN, Nihal, **Sosyal Kişisel Çalışma, Birey ve Aileler için Sosyal Hizmet**, Ed. Veli Duyan, Ankara: 1999.

*